
Panchamahayajnavishleshanam

ಪಂಚಮಹಾಯಜ್ಞವಿಶ್ಲೇಷಣಂ

Document Information

Text title : Panchamahayajnavishleshanam

File name : panchamahAyajnavishleShaNam.itx

Category : misc, sahitya, article, pradIptakumArananda

Location : doc_z_misc_general

Author : (Copyright) Pradipta Kumar Nanda, Kendrapara, Orissa pknanda65 at gmail.com

Transliterated by : Pradipta Kumar Nanda

Proofread by : Pradipta Kumar Nanda

Acknowledge-Permission: (Copyright) Pradipta Kumar Nanda

Latest update : May 13, 2021

Send corrections to : sanskrit@cheerful.com

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

May 14, 2021

sanskritdocuments.org

ಪಂಚಮಹಾಯಜ್ಞವಿಶ್ಲೇಷಣಂ

ಲೇಖಕಃ - ನಂದಪ್ರದೀಪಕುಮಾರಃ

ತತ್ರಾದೌ ಯಜ್ಞಶಬ್ದಾರ್ಥಃ ವ್ಯಾಖ್ಯಾಯತೇ . ಅಗ್ನಿಮೀಡೇ ಪುರೋಹಿತಂ ಯಜ್ಞಸ್ಯ ದೇವಮೃತ್ವಿಜಂ ಹೋತಾರಂ ರತ್ನಧಾತಮಂ (ಋ0ವೇ0-1)ಇತಿ ಸರ್ವಪ್ರಾಚೀನ ವೈದಿಕ-ಅಪೌರುಷೇಯ-ಸಿದ್ಧಾಂತೇನ ಯಜ್ಞಸ್ಯ ಮಹನೀಯತಾ ಸರ್ವವ್ಯಾಪಕತಾ ಚ ಪ್ರಮಾಣೀಕ್ರಿಯತೇ . ತತ್ರ ಋಗ್ವೇದೇ (1/164/35) ಅಯಂ ಯಜ್ಞೋ ಭುವನಸ್ಯ ನಾಭಿಃ . ಅಥವೇಽಪಿ (9/10/14) ಯಜ್ಞೋ ವಿಶ್ವಸ್ಯ ಭುವನಸ್ಯ ನಾಭಿಃ, ಯಜ್ಞೇನ ಯಜ್ಞಮಯಜಂತ ದೇವಾಃ (ಯಜು035/16) ಯಜ್ಞ ಇಂದ್ರಮವರ್ಧಯತ್ (ಸಾಮ0-1339)ಇತ್ಯಾದಿಷು ಸರ್ವೇಷು ವೈದಿಕಗ್ರಂಥೇಷು ವಿಶ್ವಸ್ಯ ಜಗತಃ ಕೇಂದ್ರರೂಪೋ ಯಜ್ಞಃ ದೇವಾನಾಂ ಜನಕತ್ವೇನ ಪೋಷಕತ್ವೇನ ಚ ಸ್ವೀಕೃತೋಽಸ್ಮಿ . ಶತಪಥಬ್ರಾಹ್ಮಣಸ್ಯ ಏಕಾದಶತಮೇ ಕಾಂಡೇ ಭೂತಯಜ್ಞ-ಮನುಷ್ಯಯಜ್ಞ-ಪಿತೃಯಜ್ಞ-ದೇವಯಜ್ಞ-ಬ್ರಾಹ್ಮಯಜ್ಞಾದೀನಾಂ ಪ್ರಖ್ಯಾತಯಜ್ಞ ಏವ ಮಹಾಯಜ್ಞ ನಾಮಾಂಕಿತೋಽಸ್ಮಿ(11/5/6) . ಭಾರತೀಯಸಂಸ್ಕೃತೌ ಅಸ್ಯ ಸ್ಥಾನಂ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣಮತ್ಯಾವಶ್ಯಕಮಿತಿ ನ ವಿಸಂವಾದಃ . ಜ್ಞಾನ-ಕರ್ಮ-ಭಕ್ತೀನಾಂ ತ್ರಯಾಣಾಂ ಸಮಾಹಾರ ಏವ ಯಜ್ಞೇ ತಿಷ್ಠತಿ . ಸರ್ವಂ ಯಜ್ಞಮಯಂ ಜಗತ್ (31/40) ಇತಿ ಕಾಲಿಕಾಪುರಾಣವಚನಾತ್ ಯಜ್ಞಾತ್ ಹಿ ಸೃಷ್ಟಿಪ್ರಕ್ರಿಯಾ ಬಲವತ್ತರಾ ಚಲಾಯಮಾನಾ ಸಂಜಾತಾ . ಯಜ್ಞಾರ್ಥಾತ್ಕರ್ಮಣೋಽನ್ಯತ್ರ ಲೋಕೋಯಂ ಕರ್ಮಬಂಧನಃ (ಗೀ0-3/9) ಇತಿ ಭಗವದ್ವಚನಾತ್ ಮನುಷ್ಯಾಣಾಂ ಕೃತೇ ಸರ್ವಾಣ್ಯೇವ ಕರ್ಮಾಣಿ ಯಜ್ಞಸ್ವರೂಪಾಣಿ ಸ್ಥಿರೀಕೃತಾನಿ . ಪುರುಷಜೀವನಂ ಯಜ್ಞಸ್ವರೂಪಮಿತಿ ಛಾಂದೋಗ್ಯೋಪನಿಷದಿ (3/16)ದೃಶ್ಯತೇ . ಯಜ್ಞದೇವಪೂಜಾಸಂಗತಿಕರ ಯಜ್ಞ ಧಾತೋಃ ನಜ್ಞ ಪ್ರತ್ಯಯೇನ ಯಜ್ಞಶಬ್ದೋ ನಿಷ್ಪನ್ನಃ . ದೇವಪೂಜಾರ್ಥಕತ್ವೇನ ಇಂದ್ರಾದಿದೇವಾನಾಂ ಸತ್ಕಾರಭಾವನಂ ಯಜ್ಞಃ . ಸಂಗತಿಕರಣೇನ ಧರ್ಮದೇಶಜಾತಿಮಯಾ ಮಹಾಪುರುಷಾಣಾಮೇಕೀಕರಣಂ ಯಜ್ಞಃ . ದಾನಾರ್ಥೇನಾಪಿ ದೇವತೋದ್ದೇಶೇನ ಶ್ರದ್ಧಾಪುರಃಸರಂ ವಹ್ನೌ ಹವಿದಾನ್ಯಂ ಯಜ್ಞಃ . ಯಜ್ಞಃ ಕಸ್ಮಾತ್? ಪ್ರಖ್ಯಾತಂ ಯಜತಿ ಕರ್ಮೇತಿ ನೈರುಕ್ತಾಃ (3/4/19) ಆಖ್ಯಾಯಂತೇ . ಯತ್ರ ಪ್ರಕ್ಷೇಪಾಂಗಕೋ ದೇವತೋದ್ದೇಶಪೂರ್ವಕೋ ದ್ರವ್ಯತ್ಯಾಗೋಽನುಷ್ಠೀಯತೇ ಸ ಯಾಗಪದಾರ್ಥಃ (4/2/12) ಇತಿ ಮೀಮಾಸಕೋ ಭಾಟ್ಟದೀಪಿಕಾಕಾರಃ .

ದೇವಾನಾಂ ದ್ರವ್ಯಹವಿಷಾಂ ಋಕ್ಸಾಮಯಜುಷಾಂ ತಥಾ .
 ಋತ್ವಿಜಾಂ ದಕ್ಷಿಣಾನಾಂ ಚ ಸಂಯೋಗೋ ಯಜ್ಞ ಉಚ್ಯತೇ ..
 ಇತಿ ಮತ್ಸ್ಯಪುರಾಣ(144/44) ವಚನೇನ ಕರ್ಮವಿಶೇಷೇ ಆಹವನೀಯಪದಾರ್ಥ-
 ದ್ರವ್ಯ-ಮಂತ್ರ-ಋತ್ವಿಜ-ದಕ್ಷಿಣಾನಾಮೇಕೀಕರಣೇನ ಯಜ್ಞಶಬ್ದಃ ಸಿದ್ಧೃತಿ .
 ಶಾಸ್ತ್ರೇಷು ನಾನಾವಿಧಾಃ ಯಜ್ಞಾಃ ಉಕ್ತಾಃ . ತೇಷು ಪಂಚಮಹಾಯಜ್ಞಾಃ
 ಸರ್ವೇಷಾಂ ಗೃಹಸ್ಥಾನಾಂ ಕೃತೇ ಅನಿರ್ವಾಯಾಃ ಕಥಿತಾಃ . ತೇ ಚ ಮನುನಾ-
 ಪಂಚ ಸೂನಾ ಗೃಹಸ್ಥಸ್ಯ ಚುಲ್ಲೇ ಪೇಷಣ್ಯಪಸ್ಕರಃ .
 ಕಂಡನೀ ಚೋಪಕುಂಭಶ್ಚ ಬದ್ಯತೇ ಯಾಸ್ತು ವಾಹಯನ್ .. (3/68) ಇತ್ಯುಕ್ತಂ .
 ಸೂನಾ ನಾಮ ಪ್ರಾಣಿವಧಸ್ಥಾನಂ . ಯತ್ರ ಜೀವಹತ್ಯಾರೂಪಕಂ ಪಾಪಂ ವಿದ್ಯತೇ .
 ತತ್ಪಾಪಂ ಪಂಚಸ್ಥಾನೇಷು ಸಂಪದ್ಯತೇ . ಆದೌ ಕಂಡನೀಜನಿತಂ . ಕಂಡನೀ ನಾಮ
 ಉದೂಖಲ-ಮುಸಲಾಭ್ಯಾಂ ನಿಷ್ಪನ್ನಂ . ದ್ವಿತೀಯಂ
 ಪೇಷಣೀಜನಿತಂ . ತೃತೀಯಂ ಚುಲ್ಲೀಜನಿತಂ . ಚತುರ್ಥಂ ಜಲಕುಂಭಜನಿತಂ .
 ತುರ್ಯಂ ತು ಉಪಸ್ಕರ-ಸಮಾರ್ಜನೀ ಜನಿತಂ ಪಾಪಂ ಯತ್ತು ಕ್ಷುದ್ರಜೀವಹನನರೂಪಮಸ
 ಪ್ರತಿದಿನಂ ಕ್ರಿಯತೇ . ಸುತರಾಮೇತೇಷಾಂ ಪಾಪಾನಾಂ ಕ್ಷಾಲನಾರ್ಥಂ ದೈನಿಕಂ
 ಪಂಚಮಹಾಯಜ್ಞಾಃ ಸ್ವೀಕರ್ತವ್ಯಾಃ ಗಾರ್ಹಸ್ಥ್ಯೈಃ . ತಥಾಹಿ-
 ಏತಾನಿ ವಾಹಯನ್ ವಿಪ್ರೋ ವಾದ್ಯತೇ ವಾ ಮುಹುರ್ಮುಹುಃ .
 ಏತೇಷಾಂ ಪಾವನಾರ್ಥಾಯ ಪಂಚಯಜ್ಞಾಃ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾಃ ..
 ಅಪಿ ಚ- ತಾಸಾಂ ಕ್ರಮೇಣ ಸರ್ವಾಸಾಂ ನಿಷ್ಕೃತ್ಯರ್ಥಂ ಮಹರ್ಷಿಭಿಃ . ಪಂಚಕೃತ್ಯಾ
 ಮಹಾಯಜ್ಞಾಃ ಪ್ರತ್ಯಹಂ ಗೃಹಮೇಧಿನಃ ..(ಮನು0-3/69)ಇತಿ . ತೇ ತು ಶಾಸ್ತ್ರೇ
 ನಿರ್ದಿಷ್ಟಾಃ ಸಂತಿ . ಯಚ್ಚೋಕ್ತಂ-
 ದೇವಭೂತಪಿತೃಬ್ರಹ್ಮಮನುಷ್ಯಾನಾಮನುಕ್ರಮಾತ್ .
 ಮಹಾಸತ್ರಾಣಿ ಜಾನೀಯಾತ್ತ ಏವ ಹಿ ಮಹಾಮುಖಾಃ ..
 ಅಧ್ಯಾಪನಂ ಬ್ರಹ್ಮಯಜ್ಞಃ ಪಿತೃಯಜ್ಞಸ್ತು ತರ್ಪಣಂ .
 ಹೋಮೋ ದೇವೋ ಬಲಿಭೌತೋ ನೃಯಜ್ಞೋಽತಿಥಿಪೂಜನಂ ..(ಮನು0-3/70)
 ಇತಿ . ತತ್ರಾದೌ ಬ್ರಹ್ಮಯಜ್ಞೋ ನಿರೂಪ್ಯತೇ . ಸಶ್ಚ
 ವೈದಿಕಮಂತ್ರಾಣಾಂ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಾಣಾಂ ವೇದಾಂಗ-ಗೀತಾ-ಭಾಗವತಾದಿಪುರಾಣಾನಾಂ
 ಚ ಅಧ್ಯಯನಮಧ್ಯಾಪನಂ . ಅಸೌ ಜ್ಞಾನಯಜ್ಞವಿಶೇಷಃ . ದ್ವಿತೀಯೋ ಪಿತೃಯಜ್ಞಃ
 . ಪರಲೋಕಗತಾನಾಂ ಪಿತೃಣಾಂ ಕೃತೇ ಶ್ರಾದ್ಧ-ತರ್ಪಣಾದಿಕಂ ಕರ್ಮ .
 ದೇವೋದ್ದೇಶೇನ ಸಂಸ್ಕೃತವಹ್ನೌ ಘೃತಾದಿಹವ್ಯತ್ಯಾಗೋ ದೇವಯಜ್ಞಸ್ತೃತೀಯಃ
 . ಬಲಿವೈಶ್ವದೇವಶ್ಚತುರ್ಥೋ ಭೂತಯಜ್ಞಃ . ಪಂಚಮೋ ಮನುಷ್ಯಯಜ್ಞಃ
 ಅತಿಥಿಸೇವಾಪರಕ ಉಕ್ತಃ . ಏತೇಷಾಂ ಪಂಚಯಜ್ಞಾನಾಮಕರಣೇನ ಪ್ರತ್ಯವಾಯ

ಇತಿ ಸ್ಮೃತಿಕಾರಾ ನಿಗದಂತಿ . ಗಾರ್ಹಸ್ಥ್ಯಾಶ್ರಮೇಚ್ಛುನಾ ಉಪರೋಕ್ತಧರ್ಮಾಃ
ಸೇವಿತವ್ಯಾಃ, ನಿತ್ಯತ್ವಾತ್ . ತಥೈವಾಹ ಯಾಜ್ಞವಲ್ಕ್ಯಃ-
ಶ್ರುತಿಃ ಸ್ಮೃತಿಃ ಸದಾಚಾರಃ ಸ್ವಸ್ಯ ಚ ಪ್ರಿಯಮಾತ್ಮನಃ .
ಸಮ್ಯಕ್ ಸಂಕಲ್ಪಜಃ ಕಾರ್ಮೋ ಧರ್ಮಮೂಲಮಿದಂ ಸ್ಮೃತಂ ..(1/7) ಇತಿ .
— ಲೇಖಕಃ - ನಂದಪ್ರದೀಪಕುಮಾರಃ

Written by Dr. Pradipta Kumar Nanda, Kendrapara, Orissa pknanda65 at gmail.com

—
Panchamahayajnavishleshanam

pdf was typeset on May 14, 2021

—

Please send corrections to sanskrit@cheerful.com

